

Nr 176

Utlåtande i anledning av motioner rörande forskning och utbildning m. m. i anslutning till det svenska biståndet till u-länderna.

(1:a avd.)

Motionerna

I de likalydande motionerna *I: 167* av herr Nyman m. fl. och *II: 181* av fru Eriksson i Stockholm m. fl. har hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att i långtidsplanen för det statliga utvecklingsbiståndet särskilda medel inräknas för att möjliggöra en intensifierad fältverksamhet rörande möjligheten att i u-länder öka produktionen och utnyttjandet av nya näringsproteiner.

I de likalydande motionerna *I: 172* av herr Wirmark och *II: 185* av herr Johansson i Trollhättan m. fl. har hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning om inrättande av ett institut för utvecklingsforskning.

I de likalydande motionerna *I: 310* av herr Virgin m. fl. och *II: 422* av herr Holmberg m. fl. har hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att utrymme för forskning om de fattiga ländernas utveckling och problem, om biståndets inriktning och resultat beredes vid något av våra universitet och att frågan om vidgad akademisk forskning och utbildning utredes.

Remissyttrandena

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över sistnämnda båda motioner från universitetskanslersämbetet (UKÄ). På begäran av utskottet har Sveriges Förenade studentkårer yttrat sig över motionerna.

UKÄ anför i sitt yttrande bl. a. att vidgad forskning rörande u-ländernas problem bör främjas genom förstärkning av läroanstalternas basorganisation för forskningsverksamhet. Ämbetsverket nämner som exempel förslaget om en forskargrupp i demografi under ledning av en professor. Vidgad forskning rörande u-ländernas problem bör enligt ämbetets mening främjas genom att medel anvisas från skilda forskningsanslag. SIDA bör ges resur-

ser för att initiera och stödja olika forskningsprojekt av betydelse för biståndsverksamheten. I detta sammanhang erinras om förslagen till vidgad uppdragsverksamhet vid universitet och högskolor. Ämbetet erinrar om sitt yttrande den 25 april 1968 angående inrättande av en professur i u-landsfrågor, där vikten av nära samarbete mellan SIDA och forskningsinstitutioner understrukits. Intensifierad uppdragsverksamhet framhölls där som lämpligt alternativ till att koncentrera forskningen till något av universiteten. Delegationen för viss yrkesutbildning har vidare enligt ämbetet bl. a. föreslagit att fr. o. m. höstterminen 1969 särskilda studiekurser i u-landsfrågor och biståndsteknik skall anordnas vid universiteten.

UKÄ erinrar om att propositionen 1969: 4 angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet som exempel på nya utbildningsbehov som bör beaktas vid den fortsatta översynen av utbildningslinjernas sammansättning nämner utbildning för verksamhet i internationell tjänst.

Ämbetsverket delar motionärernas uppfattning rörande behoven av forskning och utbildning i berörda frågor och har i sitt planerings- och utredningsarbete uppmärksamheten starkt riktad på dessa frågor.

Sveriges Förenade studentkårer har i sitt yttrande bl. a. understrukt behovet av mer internationaliserad utbildning. Detta innebär bl. a. krav på en särskild u-landslinje för dem som vill utbilda sig för arbete med biståndstekniska frågor, möjligheter att specialisera sig med sikte på u-landstjänst inom befintliga utbildningsvägar t. ex. inom läkarutbildningen, ett särskilt forsknings- och informationscentrum för u-lands- och biståndsproblematiken samt en ökning av det internationella stoffet inom utbildningsväsendet i sin helhet.

Utskottet

Motionerna I: 172 och II: 185 tar upp frågan om en utredning om inrättande av ett institut för utvecklingsforskning.

I motionerna I: 310 och II: 422 har hemställts att utrymme för forskning om de fattiga ländernas utveckling och problem, om biståndets inriktning och resultat bereds vid något av våra universitet och att frågan om vidgad akademisk forskning och utbildning utreds.

Frågan om forskning inom vissa områden av u-landsbiståndet berördes också i motionerna I: 424 och II: 511, vilka utskottet behandlade under vår-sessionen.

Motionärernas förslag till ökade insatser för forskning rörande u-ländernas utveckling och problem avser olika konkreta åtgärder, men alla förenar sig i yrkanden om att i första hand en närmare utredning bör ske av frågorna om verksamhetens inriktning och former. De frågor som motionerna aktualiserar rör bl. a. universitetens medverkan samt behovet av särskilda

organ för ifrågavarande forskning. Härtill anknyter frågor om ansvarsfördelning och samordning samt nordisk samverkan m. m.

I sitt utlåtande 1968: 128 i anledning av prop. 1968: 101 angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m. samt i anledning av propositionen avgivna motioner framhöll utskottet att den forskning som ingår i biståndsverksamheten är att betrakta som ett värdefullt och ibland oundgängligt komplement till den praktiska verksamheten i u-länderna. Beträffande den målinriktade forskning som bedrivs med SIDA:s stöd konstaterade utskottet att den torde dra en sammanlagd kostnad av minst 5 milj. kr. under budgetåret 1967/68 och att omfattningen av denna forskningsstöd kunde väntas öka betydligt under budgetåret 1968/69. Beträffande förhållandet mellan forskning med SIDA:s stöd å ena sidan och å andra sidan den forskning med inriktning på u-landsproblem som stöds av andra svenska organ, exempelvis universiteten, vissa forskningsråd och riksbanksfonden, förklarade utskottet sig ha erfarit att en närmare samordning var under förberedande. Det bedömdes dock som rimligt att den av SIDA finansierade forskningen i första hand skulle vara inriktad på en växande och effektiviserad fältverksamhet, medan forskning av mer allmängiltig natur men med fastare eller lösare u-landsanknytning liksom hittills i huvudsak skulle finansieras på andra vägar.

För budgetåret 1969/70 torde kostnaderna för den forskning som bedrivs med SIDA:s stöd enligt vad utskottet inhämtat komma att uppgå till ca 12 milj. kr.

I vad avser frågan om vidgad utbildning med anknytning till u-landsproblem vill utskottet erinra om att Kungl. Maj:t i prop. 1969: 4 angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m. uttalat att man vid de fortsatta bedömningarna av vilket utbildningsbehov som föreligger bl. a. bör beakta just behovet av utbildning för verksamhet i internationell tjänst. Enligt vad utskottet erfarit utreds f. n. inom utbildningsdepartementet hela det komplex som internationaliserad utbildning innebär. Departementet har sökt samråd med SIDA i detta arbete.

Vidare har utskottet inhämtat att en särskild samrådsgrupp beträffande problem inom u-landsforskningen konstituerats. Representanter för SIDA, STU, naturvetenskapliga och medicinska forskningsråden, riksbanksfonden samt forskningsberedningen ingår i denna grupp. Arbetsprogrammet för samrådsgruppen är att dels yttra sig över till respektive organisation inkomna ansökningar om stöd till forskningsprojekt inom u-landsforskningen, dels ta upp till en generell undersökning och diskussion u-landsaspekter på forskningsfält såsom proteinforskning och ekologi.

Utskottet får med erinran om frågans tidigare behandling understryka den betydelse utskottet anser forskningen ha för utvecklingsbiståndet. Med hänsyn till biståndsverksamhetens allt större omfattning och forskningens växande betydelse för denna verksamhet finner utskottet i likhet med mo-

tionärerna angeläget att de frågor som gäller inriktningen och organisationen av forskning med anknytning till u-landsproblem blir närmare utredda. Därvid bör beaktas vad som i motionerna I: 172 och II: 185 anförts om aktuella forskningsbehov samt de motiv som SIDA — enligt vad utskottet inhämtat — fört fram i anslagsframställning för nästa budgetår angående forskning om den sociala utvecklingen i u-länderna och om biståndets sociala effekter. Vidare bör behovet av sådan forskning beaktas som kan ligga till grund för internationalisering av undervisningen på olika nivåer inom vårt utbildningssystem och för information som kan skapa ökad förståelse för u-ländernas problem.

Beträffande utredningsarbetets uppläggning får utskottet, med hänvisning till den skiftande preciseringen härav i motionsyrkandena, anföra följande. Den för utvecklingsbiståndet betydelsefulla forskningen spänner över vida områden och har dessutom fränsett områdestillhörighet skiftande karaktär. Forskningen kan vara av långsiktig och grundläggande karaktär samt ha en nära anknytning till praktisk tillämpning. Den kan avse ett specialproblem av stor betydelse inom ett avgränsat område och den kan ha en bred tvärvetenskaplig karaktär. Den kan bedrivas vid ett biståndsgivande lands egna forskningsinstitutioner och den kan vara av den art att den måste vara förlagd till de biståndsmottagande u-länderna.

Det anförda torde räcka som en antydning om att problemen med inriktningen och organisationen av forskning med anknytning till u-landsproblem är komplicerade. I nära sammanhang härmed står de frågor som rör ansvarsfördelningen och samordningen mellan de olika organ som är ansvariga för planering, finansiering, genomförande och tillgodogörande av denna forskning. Sistnämnda frågor gäller såväl förhållandet mellan olika svenska organ som förhållandet mellan svenska och andra organ som är engagerade i biståndsforskning, främst internationella organ.

Det anförda talar enligt utskottets mening för att de frågor som rör inriktningen och organisationen av forskning med anknytning till u-landsproblem utreds. Utredningsuppdraget bör avse även frågor rörande avvägningen av olika forskningsinsatser samt finansieringen av ifrågavarande forskning. I detta sammanhang förtjänar även tanken på ett institut för u-landsforskning att prövas.

Vad utskottet sålunda anför i anledning av motionerna I: 172 och II: 185 samt motionerna I: 310 och II: 422 i vad de avser forskning och utbildning bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Beträffande yrkandet i motionerna I: 167 och II: 181 om särskilda medel till fältverksamhet för att utvärdera möjligheten att i u-länder öka produktionen och utnyttjandet av nya näringsproteiner vill utskottet erinra om att vid sidan av befolkningsfrågan behovet av stöd till u-ländernas produktion av livsmedel är ett genomgående och allt starkare markerat tema i det internationella utvecklingssamarbetet. Sveriges stöd direkt och genom interna-

lionella organ är särskilt inriktat på att höja jordbrukets produktivitet och livsmedlens näringsvärde. SIDA:s inom fältverksamheten liggande program för landsbygdsutveckling och livsmedelsförsörjning omfattar enligt vad utskottet erfarit omkring en tredjedel av den totala fältverksamheten. Nära samverkan pågår med mottagarländernas myndigheter och med FAO för programmets vidareutveckling. En del av verksamheten är särskilt inriktad på från proteinsynpunkt förbättrad kostsammansättning med utgångspunkt från mottagarlandets resurser och produkter, och denna verksamhet beräknas bli spridd till nya mottagarländer. Syftet med motionsyrkandena får därför anses tillgodosett inom ramen för den nuvarande verksamheten. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionerna I: 167 och II: 181 i vad avser särskilda medel för intensifierad verksamhet angående möjligheterna att i u-länder öka produktionen och utnyttjandet av nya näringsproteiner.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 172 och II: 185 samt I: 310 och II: 422, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om utredning rörande inriktningen och utformningen av forskning med anknytning till u-landsproblem,

2. att riksdagen avslår motionerna I: 167 och II: 181 i vad de avser att i långtidsplanen för det statliga utvecklingsbiståndet särskilda medel inräknas för att möjliggöra en intensifierad fältverksamhet rörande möjligheten att i u-länder öka produktionen och utnyttjandet av nya näringsproteiner.

Stockholm den 2 december 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Birger Andersson (s), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), fru Wallentheim (s), herrar Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Per Jacobsson (fp), Herbert Larsson (s), Nyman (fp), Björk (s), Wallmark (m), fru Diesen (m) och herr Johan Olsson (cp) samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman (m), Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), Mellqvist (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Lindholm (s), Mattsson (cp), Nordstrandh (m), Alemyr (s), Nilsson i Tvärålund (cp), Fagerlund (s), Källstad (fp), Sjönell (cp), Ericson i Örebro (s) och Ullsten (fp).

Reservation

av herr Nyman (fp).